

עלון חדשי שעי"י

עלון מס' 28

חדש ניסן ה'תשפ"ה

החדש הזה לכם ראש חדשים ראשון הוא לכם לחדשי השנה:

דבר יום ביומו

בירור מנהגים הנהוגים בכל השנה

תפלת שמונה עשרה ג' ברכות אחרונות ברכת עבודה

לאחר כל הברכות האמצעיות, באות שלש ברכות אחרונות שהן: עבודה הודאה וברכת כהנים, היא ברכת השלום.

ברכת עבודה

וכיון שבאת תפלה באת עבודה שנאמר עולותיהם וזבחייהם לרצון על מזבחי בברכה זו מבקשים על העבודה בבית המקדש שיבב"א. בברכות (יא): מובאת המשנה בתמיד ברכו את העם ג' ברכות אמת ויציב ועבודה וברכת כהנים. ופירש רש"י: ועבודה. בשביל העבודה שעשו היו מברכין אחריה רצה ה' אהינו עבודת עמך ישראל ואשי ישראל ותפלתם תקבל ברצון. ברוך המקבל עבודת עמו ישראל ברצון. אי נמי שאותך לבדך ביראה נעבוד: גם לפי הפירוש הראשון שחתמו 'המקבל עבודת עמו ישראל ברצון', יתכן שזה היה הנוסח רק בבית המקדש עצמו כשברכו הכהנים את העם.

במשנה במסכת יומא מבואר שאחר קריאת כהן גדול ביום הכיפורים בך שמונה ברכות, אחת מהן היא 'עבודה'. ומפרש רש"י: רצה בעמך ישראל ותרצה העבודה בדביר ביתך וכו' שאותך לבדך ביראה נעבוד.

מרום ככל המקורות שבידינו נראה שכשביית המקדש היה קיים היתה חתימת הברכה שאותך (לבדך) ביראה נעבוד.

לאחר שנחרב בית המקדש, שינו את הנוסח לבקשה על שיבת השכינה וסדר העבודה לירושלים עיה"ק. כמו כן, התאימו במקומות מסויימים את נוסח הברכה לנוסח המחזיר שכינתו לציון. כמדומה שזהו הנוסח הנהוג כיום בכל תפוצות ישראל. אמנם, הנוסח הקדום (שאותך ביראה נעבוד) המשיך לנהוג בקהלות של בני ארץ ישראל (ומסתמא גם מחוצה לה). נוסח זה נהוג בזמננו בקהלות אשכנז ובנותיה בחזרת הש"ץ של מוסף של ימים טובים. וכן נהוג במנהג רומאניא ובמנהג האיטליאני בימים מסויימים בהם אומרים פיוט (כמו נוסחאות קבועות רבות אחרות שהגיעו לקהילות יחד עם נוסח הקבע של הפייטן). יצוין כי לפי מנהג צרפת חתמו בכל עשיית בחתימה הקדומה.

בקונטרס **ברכות ותפלות לשעת הדחק** הבאתי בברכה זו נוסח זה:

כשאין עבודה במקדש בעוה"ר:

רַצְנוּ. וְזָכְרְנוּ לְטוֹבָה בְּיוֹם: ראש החדש | חג המצות | חג הסוכות | הַזֶּה: וְשׁוֹב לְצִיּוֹן. וְשָׁם נַעֲבֹדְךָ. בְּאֵיךְ הַמַּחֲזִיר שְׂכִינְתוֹ לְצִיּוֹן: כשיש עבודה במקדש בב"א:

רַצְנוּ. וְזָכְרְנוּ לְטוֹבָה בְּיוֹם: ראש החדש | חג המצות | חג הסוכות | הַזֶּה: וְשָׁכֹן בְּצִיּוֹן. וְנַעֲבֹדְךָ לְעַד. בְּאֵיךְ שְׂאֻתְךָ / לְבַדְךָ / בְּיִרְאָה נַעֲבֹד:

מפאת קוצר הזמן, אני נאלץ לעצור כאן. בעזרת ה' בעלון הבא נמשיך בעניין שתי הברכות האחרונות.

בס"ד

דבר העורך

קוראים יקרים שלום וברכה! אנו שמחים להגיש לפניכם את העלון הכ"ה, עלון חדש ניסן התשפ"ה.

המדורים המתפרסמים הפעם: שני המדורים המרכזיים: מדור **דבר יום ביומו** (בירור מנהגים הנהוגים בכל ימות השנה): ג' ברכו אחרונות, הפעם אנו עוסקים בברכת **עבודה**. **דבר בעתו**: מנהגי חדש ניסן. **הרחב דבר**. הערה בעניין סיום מסכת על ידי נערים. וכן המדור החדש **דבר נאה ומתקבל** ענייני שלום בית והמסתעף מאת מדריך החתנים הרב **דוד רוזנטל** שליט"א. ואחרון חביב המדור החשוב **מהנעשה והנשמע בקהלתנו**,

בברכת פסח כשר ושמח ושנוחה במהרה לבניין בית המקדש ונאכל שם מן הפסחים ומן הזבחים יהונתן נוימן

ג.ב. נשמח לקבל תגובות והערות בכל ענייני העלון: yn0527167567@gmail.com. תרומות (ניתן גם להנציח שמות לע"ג להצלחת וכדומה) תתקבלנה בברכה. ניתן לתרום דרך 'נדריים פלוס' בקופה: **בית הכנסת עדת יראים - אושטרייך - מודיעין עילית**. לשונית תרומה על חיבורים וקונטרסים.

דבר בעתו

בירור מנהגים הנהוגים בזמנים שונים

חדש ניסן

אין אומרים תחנון וכן אין מספידים ואין מתענים בו. אדון עולם, קדיש אחר קרה"ת, ואשרי, בנגון מיוחד לחדש פרוכת מיוחדת לימים שא"א בהם תחנון.

ראש חדש ניסן

'הודו' ואנא' בהלל, וכן הבקשה 'חדש עלינו' במוסף, בנגון על חתימת 'מקדש ישראל וראש ראשי חדשים', בעלון אשתקד. אדיר הוא (או באחד מנגוני ההגדה).

פרשת ויקרא בחמישית חזרין לכסדרן דרשת שבת הגדול

בחמישית חזרין לכסדרן. ברוב השנים מפרידה שבת אחת בין שבת פרשת החדש לשבת הגדול. בקהילות אשכנז נהגים לומר בה פיוט של שבת הפסקה שניה (אף שאינה 'הפסקה שניה', הקיימת רק בשנים בהן חל ראש חדש אדר ביום ו'). והנה, היוצר של הפסקה שניה לפי מנהג אושטרייך מדבר בעיקר על קביעות המועדים, ובאמת שייך לחדש ניסן. היוצר לפי מנהג אשכנז מדבר בעיקר על מחצית השקל וכדומה (י"א שטעם אמירת הפיוט הזה בשבת כזו, הוא כדי להזכיר למי שעדיין לא שקל שקלו).

בקהילתנו נהגים בדרך כלל לומר בשבת זו פיוטים המדברים מענייני פסח (ולפעמים אומרים את היוצר להפסקה שניה). ובפרט בשנים כמו שנה זו. השנה נאמר אי"ה את הקדושתא **אסיירי פריך** לקריאת **ראה ראיתי**. על מנהג חלק מקהלות ארץ ישראל לקרא קריאה מיוחדת בשבת זו בעלון אשתקד. לפני ה'סילוקי' נעבור ל'סדר' **אהי הרוחות לדיט"ע** עם הרשות **אבא בחיל**. הסדר נאמר על ידי החזן המודיע לעם הלכות הפסח.

חסל סדור פסח. הסדר המדובר מסתיים בפסקא 'חסל סדור פסח כהלכתו וכו''. כאן מסתיים הפיוט המפרט את הלכות פסח. הפייטן מודיע שהסתיימו הלכות ליל הסדר, ומתפלל 'כאשר זכינו לסדר אותו' דהיינו: **לסדר** הלכותיו **כאן בבית הכנסת**, כן נזכה לעשותו בפועל **בליל הסדר**. לאחר מכן מתפלל שנזכה גם לתקומת עם ישראל ולבניין בית המקדש בב"א.

מזה כמה מאות שנים נמצאת פסקה זו בהגדות רבות, מה שמצריך את מפרשי הפיוטים לפרשה באופן אחר. הפירוש הרווח הוא כאשר זכינו לסדר אותו כאן בבית, כן נזכה לעשותו בבית המקדש (ראיתי גם כמה שכתבו שבביהכ"נ באמירת הפיוט, הפירוש הוא כדלעיל, ובבית לאחר הסדר הפירוש הוא כך). ודאי שפירוש זה נכתב רק אחרי שכבר נהגו לאמרו בסוף הסדר. כיצד הגיעה פסקה זו להגדה? מסתבר שמסדרי ההגדה, אחרי שסיימו את ההגדה, ציינו גם הם 'חסל סידור פסח' ואולי אף הביאו את כל הפסקה. כלומר, סיימנו -אנו המעתיקים- לסדר את הלכות ליל הסדר. אגב, גם מה שנזכר **בספר המנהגים** של ר' אייזיק טירנא, 'חסל סידור פסח' לאחר ההגדה, יתכן שבא רק לציין שסיים את הלכות הסדר.

דרשת שבת הגדול לאחר תפלת שחרית, קודם קריאת התורה.

יבנה המקדש

משמרת כהונה: **ישבאב**. משמרת לווייה: **מתתיהו**.

שיר של מוסף: **זכור**. ביה"ע: **מי כמכה**

משניות מסכת שבת: **פרק יד**.

עירוב חצרות. מנהג קדום מאד ברוב הקהלות לעשות עירוב חצרות במצה שמתקיימת ימים רבים ואינה מתעפשת, ולכן קבעו לערב החצרות בערב פסח, שהוא זמן אפיית המצות. לשם כך היו מכינים מצה גדולה ועבה מקמח שנאסף מכל בני הקהילה. את מצת העירוב עליה סמכו בשבתות השנה שעברה עד שבת זו, חלקו לכל הקהל בערב שבת הגדול (וכשחל ע"פ בשבת, עושים זאת בשבת שלפניה), ולשבת זו בלבד נהגו לעשות עירוב מפת של חמץ.

את פת העירוב נהגו להניח בביהכ"נ לפני 'ברכו' של ערבית, ולאחר שהרב ברך והניח את העירוב נשמר בבית הכנסת במקום שמור. אגב, גם בזמננו נוהג המנהג הזה ביישובים שונים בארה"ק. בערים גדולות, לא תמיד נערך המעמד בפני כל הקהל ועם כל התפאורה שהיתה כנראה בקהילות אשכנז.

בתקופה המאוחרת בה הותר ליהודים ברוב ארצות אירופה לגור בכל העיר, לא תמיד התאפשר מבחינה הלכתית לערב עירובי חצרות. כנראה שהיו כאלה שהיה קשה להם להשלים עם 'חסרונם' של המנהגים שסיבב העירוב. היו קהילות בהן נהגו להניח עירוב למרות שלא היתה לעירוב זה כל משמעות. בלוח מנהגים של קהלה מסוימת נכתב כי אין לברך על העירוב רק אם ברור בוודאות שהמקום חייב בעירוב. מה פשר ההוראה הזו? תוך כדי פירוש המעמד של עשיית העירוב, מובאת באותו לוח הוראה נוספת: 'אין לברך בשם ומלכות בבית כנסת בעיר שעושים בה עירוב חצירות כללי מטעם רבני העיר'. הדבר אינו מובן כלל! אם עושים כבר עירוב בעיר הזו, מדוע יש לעשות עירוב נוסף? ואם אין סומכים על העירוב של רבני העיר, מדוע לא לברך על העירוב הנעשה בבית הכנסת?

אך כנראה שההסבר הוא אחד: בלוח הנזכר מובא עוד פרט נוסף תמוה הרבה יותר: אחרי פירוט כל מעמד הנחת עירוב, הוא כותב: 'בעיר או שכונה שאסור לטלטל בהם בשבת, אין עושים עירוב חצרות, אך **בדי שלא תשתכח תורת עירוב**, יש העושים עירוב חצרות בלא ברכה'. עכ"ל. הסברה 'שלא תשתכח תורת עירוב' נאמרה על ידי רבותינו התנאים לגבי שיתופי מבוואות (ולא במקום שהטלטול בו אסור, והעירוב לא מעלה ולא מוריד). לא נכתב שם מי הם אותם 'יש נוהגים', ואיני יודע אם אותם 'יש נוהגים' יודעים על מה אמרו רבותינו את הסברה 'שלא תשתכח תורת עירוב'. מסתבר שאם קוראים שם עירוב לפת, ועושים זאת עם כל הטקס הנהוג בהנחת עירוב, אין לך מכושול גדול מזה. המון העם הרואים זאת, יסברו שמדובר בעירוב (ואין כל סיבה שלא יסברו כך). כנראה שהטעם להנהגה זו, הוא לא 'שלא תשתכח תורת עירוב' אלא כדי שלא ישתכח 'מנהג הנחת עירוב'.

בניסן נגאלו ובניסן עתידין להגאל

ימים שלפני פסח בשנה זו

הקרבת קרבן פסח

נכון לשעת כתיבת שורות אלו, עדיין לא זכינו שתעלה בידינו האפשרות לקיים את מצוות קרבן הפסח. במידה ויתאפשר לקיים זאת (אפילו על ידי בניית מזבח קטן הכשר בדיעבד), יודיעו לבני הקהילה ונתארגן בהתאם בעז"ה. במידה ונזכה בעז"ה, התפילות יתקיימו באזור שער השלשלת (לפי המצב הנתון כרגע, לא שייך עדיין להכנס משער המזרח. ויהי רצון שנזכה לכך בקרוב).

אם יתעוררו שאלות הלכתיות בענייני קרבן הפסח, יוכרעו על פי הגר"א ובר שליט"א איש ירושלים עיה"ק.

אפיית מצות מצוה. השנה אופים בערב שבת אחר חצות.

על ג' מצות מעשרון, עובי המצות ועוד בעלון אשתקד

ההכנות לפסח. טומאה הותרה בצבור, ואם רוב הצבור טמאים מקריבים קרבן פסח בטומאה. נכון לשעת כתיבת שורות אלו, עדיין לא זכינו שתעלה בידינו האפשרות לקיים את מצוות קרבן הפסח, עיקרו של החג.

אם נזכה בעז"ה להקריב קרבן פסח בשנה זו, רוב ככל הצבור יהיו טמאים בטומאת מת. מסיבות אלו, לא הובאו כאן דינים השייכים לטהרה מטומאת מת.

י' ניסן (לכל המאוחר) בודקין את הטלאים והגדיים אם אין בהם מומים. לכתחילה לא יקדישו אותם עד סמוך לשחיטה, ובזמן הזה שלא בטוח שנוכל להקריב אסור להקדישם (אלא אם נזכה ונוכל להקריבם, נקדישם אז. **תענית בכורים** ביום ה'. על תענית זו, עיי' עלון אשתקד. על סעודת סיום מסכת, עיי' לקמן מדור הרחב **דבר**

בדיקת חמץ. בליל י"ג. שאלת הקדמת תפלת ערבית או בדיק"ח, נוצרה רק אחר שהחלו לאתר תפלת ערבית.

פרשת צו

השיעור הקבוע לאחר מוסף, מתקיים רק לאחר סיום הסעודה.

מסיימים את סעודת שחרית לפני סוף ד' שעות. אוכלים סעודה שלישית בפירות ובבשר ויין. לא נהגו לאכול מצה כלל ביום הזה, אף לא מצה שאין יוצאים בה יד"ח. לאחר מנחה לומדים פירוש ההגדה.

יבנה המקדש

משמרת כהונה: **בלגה.** משמרת לווייה: **ירמות.** שיר של מוסף: **ירכיבהו.** ביה"ע: **הבאר.** משניות מסכת שבת: פרק טו.

ערב פסח החל בשבת קדש

משיירים חמץ רק הדרוש לשתי הסעודות. **עירוב חצרות.** מערבים בע"ש אחרי מנחה. עיי' לעיל.

שחרית. מקדימים להתפלל. אין מאריכים בפיוטים. השנה נאמר אי"ה פיוטים קצרים בברכות ק"ש, ובחזרת השי"ץ נאמר את הקדושתא הקצרה **אוני פטרי** המיועדת לסדר **ויהי בחצי הלילה** (לבני אי"ה), ובה מקור הרהיט **אז רוב נסים** ללא היסדרי של הלכות הפסח (שאגב, אינו חלק מהקדושתא הזו).

חג המצות

יו"ט א' דפסח

השנה נאמר בעז"ה את המערבית **והיתם לי איום סח** המיוסדת על הפסוק **והיתם לי קדושים כי קדוש אני ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי** המיוחדת לליל פסח החל במוצש"ק.

ערבית ליל פסח. שמעתי (ולא מצאתי מקור) כי בליל פסח החל במוצש"ק הקדים **הגר"ע סופר מפרעסבורג** זצ"ל להתפלל ערבית כבר בשקיעת החמה.

ליל הסדר

האהובים עליו, כך נדאג לתת לילדנו בליל הסדר דברים הגורמים להם הנאה, וכך נמשוך אותם לעבודת ה'.

השנה חל ליל הסדר במוצש"ק, ויש לשים לב להתארגן מראש כל מה שאפשר כדי שיוכלו להתחיל את הסדר בהקדם האפשרי, תוך נתינת זמן מספיק לסיפור יציאת מצרים, לסעודת יו"ט ראוויה, ולכל שאר מצוות הלילה. מי שמאד רוצה להחמיר לסיים כוס ד' לפני חצות (אגב, רבותינו בכל הדורות לא הקפידו על כך) חייב להערך מראש כראוי ולדאוג שהדבר לא יבא על חשבון דברים עיקריים בליל הסדר. עד כמה שידוע לי, ברוב תפוצות ישראל כיום, חייבים לוותר על דברים קבועים ולא עיקריים. לדוגמא: הנוהגים לומר הלל אחר התפלה (אנו

הסיבה. צורת ההסיבה שהיתה בזמן חז"ל לא היתה מצויה באירופה. גם לא לכל אחד היתה את האפשרות לסדר את מקומות הישיבה בצורה שהיתה נהוגה בזמנם. בה כל אחד מיסב על ספה סמוך לשלחן קטן. לפני עורך הסדר היה שלחן גדול יותר עליו היו מונחות המצות וכל המאכלים. לאחר שהפסיקו להסב כבימי חז"ל, הנהיגו את היקערה'.

בזמננו, יש שחדשו שוב את צורת ההסיבה הקדומה. כמובן שהמסובים באופן הראוי, צריכים לשנות מספר דברים ששנו בהגדות בדורות האחרונים לפי צורת הישיבה המקובלת כיום.

המצוה אותה מקיימים לאורך כל ליל הסדר (ובעצם עוד לפני תחלת הסדר), היא מצוות **והגדת לבנך.** בליל הסדר הילדים הם ה'חנתנים'. בדיוק כמו שנשמח חתן בדברים ובמאכלים

צפון. בסיום הסעודה אוכלים את האפיקומן זכר לקרבן פסח. גם כאן, עם תכנון נכון אין כל בעיה להגיע לאכילת אפיקומן לפני חצות בצורה רגועה ושמחה. אך יצויין שגם אם לא הגיעו לכך, בדיעבד מותר לאכול אפיקומן גם לאחר חצות. בספר **מנוחה וקדושה** כתב שמכיוון שבזמננו אין רגילים להמשיך ולספר ביציאת מצרים לאחר הסדר, ולא שייך להושיב אז את הילדים ולהמשיך לספר ביציאת מצרים, אם כתוצאה מהאריכות בסיפור יציאת מצרים נמשך הזמן יותר מדי, עדיף יותר לספר ביציאת מצרים גם אם לא יספיקו לסיים ארבע כוסות ואפילו ספק אכילת אפיקומן (כך לשונו) לפני חצות.

ברך. הפייטנים חברו פיוטים גם לברהמ"ז של ליל הסדר. ניתן להשיג אצלנו תדפיסים של פיוטים כאלה.

הלל. לפי מנהגנו שרים את כל ההלל בנגונים ערבים (וכן עושים גם בקריאת ההלל בביהכ"נ במועדים). על אופן אמירת פסוקי 'כי לעולם חסדו' עיי' עלון ניסן תשפ"ג.

נרצה. אם עשה את סדר ליל פסח כראוי, נרצה לפני ה'.

על הפסקה 'חסל סידור פסח', עיי' לעיל ב'שבת הגדול'.

על **הפיוטים שאחר ההגדה**, עיי' עלון ניסן ה'תשפ"ג ועיי' עלון אשתקד (שם כתבתי גם על מנהג שתיית הכוס אחר הפיוטים).

על 'חד גדיא' עיי' עלון ה'תשפ"ג, וכן בעלון **התורה והמצוה** פרשת פקודי ה' תשפ"ג (מס' 7).

עד שתחטפנו שינה. יש לספר ביציאת מצרים עד שתחטפנו שינה. עד העת החדשה היו רוב בני האדם רגילים לשכב לישון מעט אחרי תחילת הלילה. סדר ליל פסח מתחיל רק בזמן צאה"כ, ומסתיים לפחות ארבע או חמש שעות אח"כ. איחור רב כל כך של זמן השינה (גם אם ישנו הרבה בערב פסח) ודאי שזוהו זמן שתחטפנו שינה. גם בזמננו שהבריות מאחרים לישון הרבה יותר מהדורות הקודמים, ברוב הבתים מסתיים הסדר בשעה מאוחרת יותר משעת השינה הרגילה. קרוב לודאי שכמעט ואין מי שלא מגיע אחר הסדר ל"יעד שתחטפנו שינה". מי שיכול להאריך ולספר אפילו עד אור הבקר הרי זה משובח, אך צריך לדעת את הגדרים הנכונים.

שחרית. אם יש פנאי מוסיפים בפסד"ז מזמורים בעניין היום. בברכות קריאת שמע אומרים מערכת יוצר. בדרך כלל אומרים אחת ממערכות היוצר המיוסדות על כל פסוקי שיר השירים מתחילתו ועד סופו.

על אמירת ההלל כתבתי כבר בעלונים קודמים. אציין רק כי ביו"ט ראשון, אומרים את ההלל העיקרי של החג (בשאר הימים נאמר רק כמנהג).

תפלת טל בחזרת השי"ץ, שבעת שש עיי' עלון ה' תשפ"ג. על מנהגנו בהזכרת טל (יותר נכון 'אי הזכרת טל'), עיי' בהרחבה בחבורי **מאמר טללי ברכה**.

שמחת יו"ט. מקפידים לסיים התפלה לפני סוף שעה ה' (או"י). זמן סעודת יו"ט הוא בחציו הראשון של היום עיי' עלון תשפ"ג. **מנחה.** כבכל יום, מתפללים מנחה קטנה (ואפילו הוא שתוי קצת מחמת שמחת יו"ט, ביו"ט אוקמיה אדיניה שאם התפלל תפלתו תפלה (יש"ש)).

לא נוהגים כן, אך לא אכנס לעניין זה כאן), רובם רגילים משום מה להאריך בו מאד.

מדליקים נרות יו"ט

על סימני הסדר 'קדש ורחץ', עיי' עלון אשתקד.

קדש. ב**סידור רסע"ג** מובא הקידוש המורחב.

יקנה"ז. ברכת 'בורא מאורי האש' מברכים על נר הדלוק כבר, אין היתר להדליק נר עבור הברכה (אין חיוב לברך על אבוקה).

ורחץ. בתקופה קדומה מאד נהגו לברך על נטילה זו.

כרפס כרפס זהו סלרי. אותו אוכלים חי, וטובלים אותו. אם אוכלים אותו מבושל, הרי שהוא כבר טובל.

יחץ. בבתיים רבים עורך הסדר ממחיש לילדים את סיפור יציאת מצרים בנשאו על כתפו את האפיקומן המונח במפה.

מגיד. כמבואר בחז"ל: מתחיל בגנות ומסיים בשבח. ואח"כ דורש פרשת **ארמי אובד אבי**. עיקר העניין הוא סיפור ה' שעבוד והגאולה. עשרת המכות (חוץ ממכת בכורות) אינן החלק העיקרי של סיפור יציאת מצרים.

מאידך, סיפור קריעת ים סוף הוא חלק מסיפור יציאת מצרים. משום מה, ישנם כאלה הסבורים בטעות כאילו שביעי של פסח הוא ה"יו"ט של קריעת ים סוף", וסבורים שכל עניין קריעת ים סוף שייך רק לשביעי של פסח.

רחצה. מוציא מצה. בעלון אשתקד כתבתי על עניין המצות וחלוקתן למסובים. למעשה, המובחר ביותר לעשות כמנהג אבותינו מצות עבות, המספיקות לכל בני הבית.

מרור. המרור המובחר ביותר הוא החסה. **האור החיים** מסביר שעניינו האמיתי של המרור הוא: כי אין דרך ארץ לאכול בשר צלוי כמו שהוא, לכן ציונו הקב"ה לקחת עם קרבן הפסח ירק מר, שהוא כמו תבלין. זהו **הפשט** של מצוות מרור. חז"ל דרשו למה דווקא מרור, זכר למרירות וכו'.

בארצות אירופה היתה החסה יקרה מאד, וכמעט לא היתה מצויה בתקופה זו של השנה. מסיבה זו בדרך כלל לא יכלו לקחת מין זה של המרור, אף שהוא המובחר ביותר. ונאלצו

לקחת חריין שאיני יודע כיצד (והאם) הצליחו לאכול ממנו שיעור כזית. כבר ב**ירושלמי** שאלו על מתיקותו של המרור. אכן, במרור צריכה להיות מרירות כלשהי, אך אינו חייב להיות מר ושורף וכו' (כמובן שאחר שהורגלו כך בארצות מוצאם, התקבע אצל רבים שכך אמור להיות מרור).

כורך. בהגדות הישנות של בני אשכנז אין כל אמירה לפני אכילת ה'כורך'. יתכן שהפסקה 'זכר למקדש כהלל וכו'' נכתבה בהגדות כהוראה שכך צריך לעשות, והטעם הוא זכר למקדש כהלל.

יש לשים לב לכך שבאכילת הכורך חסרה לנו כיום המצווה העיקרית **קרבן פסח**.

שלחן עורך. סעודת ליל הסדר חשובה אף יותר מסעודות יו"ט אחרות. כבכל סעודת יו"ט, שרים זמירות מעניין היום. כשמתכננים מראש את הסדר, יש לשים לב לכך שיש מספיק לסעודה. כאמור לעיל, עם תכנון ראוי של הזמנים, ניתן להספיק לעשות הכל ברוגע.

ספירת העמר. זמן ספירת העמר בביהמ"ק שיבב"א הוא אחרי קצירת העמר, ולא בתחילת הלילה. ואין מקדימים להתפלל כדי להקדים את הספירה, אלא כבכל מוצאי יו"ט. בשאר הלילות (חוץ ממוצש"ק ומוציי"ט) היה השמש עובר בין בתי היהודים בזמן צאת הכוכבים ומכריז: **ספירת העמר.** כיום כמובן שאין לנו שמש שיעשה זאת. בימי חול מסיימים

תפלת ערבית בזמן בין השמשות, ואז סופרים. במוצש"ק ויו"ט בלא"ה מתפללים ערבית בלילה. אך בלילי שבת ויו"ט שאנו משתדלים לסיים התפילה ולצאת מביהמ"ק לפני הלילה, יש חשש שישכחו ספירת העמר. מסיבה זו, מחלקים לידים ממתק מיוחד לאחר התפילה. על אריזת הממתק מודפס 'ספירת העמר', ואומרים לילדים ולאבותיהם שאין לאכול לפני צאת הכוכבים. באופן כזה, הילדים מזכירים להוריהם לספור.

חול המועד

שחרית. אין מברכים על התפלן בביהמ"ק בקול רם. חלקים מסויימים בתפלה מנגנים בנגונים מיוחדים לכבוד הרגל (נוסף על חלקים אחרים שבלא"ה מנגנים בנגון מיוחד ליום שא"א בו תחנון.

וכן במוסף אומרים פיוט אחד או שנים מעניין העמר. כשבית המקדש קיים בב"א, מי שרוצה יכול לחזור לביתו בבקר של יום א' דחוו"מ.

לפעמים אומרים פיוטים בברכות ק"ש וכן קדושתאות. סדר ההלל כמו ביו"ט א' (וכן הנגונים), אלא שמדלגים בו.

ביום ו' של פסח, אומרים קדושתת י"ח המיוסדת על שירת היס. **אנא** בנגון עתיק המיוחד ליום זה ולז' של פסח.

מתנת יד. באחד מימי חג המצות מתקיים מנהג מתנת יד. גם בימי חול המועד מרבים בסעודה.

יום הנף. ביום ב' של פסח (א' דחוו"מ) אומרים את אחת הקדושתאות העוסקות בעניין העמר,

**שביעי של פסח
החל בשבת קדש**

שביעי של פסח הוא היום המסיים את שבעת ימי החג. על קרבן פסח נאמר **שבעת ימים האכל-עליו מצות לחם עני כי בהפזון יצאת מארץ מצרים למען תזכר את-יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך:** כל שבעת ימי הפסח עניינם יציאת מצרים. כבר כתבתי לעיל כי קריעת ים סוף היא חלק מסיפור יציאת מצרים. מכיוון שקריעת ים סוף היתה ביום הזה, קוראים בו שירת היום, ובכך עוסקים רוב הפיוטים שלו, אך אין זו הסיבה שקבעה התורה יום זה ליו"ט. אומרים 'מערבית'.

בקהלתנו חלקנו את שני המנהגים: באחד מימי חוו"מ עורכים מי שברך למי שיתן מתנת ידו, ובתענית שני בתרא שאחר החג (או בכ' סיון כהשלמה לשבועות), **יזכור.**

שני המנהגים הנזכרים, מקורם ושייכותם בחו"ל, אצל אבותינו שלא זכו לשבת בארה"ק. על עצם עניין יו"ט ב' של גלויות: **מבואר בירושלמי** (עירובין פ"ג ה"ט): ר' בא ר' חייה בשם ר' יוחנן בנ"י אמרי נחרו-כי שמיני נטרה את-הכרמים כרמי שלי לא נטרתו מי גרם לי להיות נוטרה את הכרמים על שם כרמי שלי לא נטרתו. מי גרם לי להיות משמרת שני ימים בסוריא על שלא שמרתי יום אחד בארץ סבורה הייתי שאני מקבלת שכר על שנים ואיני מקבלת שכר אלא על אחד ... ר' יוחנן קרי עליהון: וגם אני נתתי להם **חוקים לא טובים.** עד כאן לשון הירושלמי.

שחרית. אומרים פיוטים בברכות ק"ש. מערכת יוצר של שיר השירים בשילוב חלק מפיוטים על שירת היס. בברכת גאולה את התיבות 'ממצרים גאלתנו' עד סוף הברכה מנגנים בנגון מיוחד לשביעי של פסח. בהלל: **הודו** בנגון פסח, **אנא** בנגון העתיק המיוחד לשביעי של פסח (טעם לנגון המיוחד ביום הזה, עיי עלון אשתקד סיום 'ההללוד', וקדיש בנגון של יום שיש בו אחת מגילולות.

שמחת יו"ט. לפני או אחרי תפלת מנחה מתקיימת מסיבת שמחת יו"ט לבני הקהילה.

קריאת התורה. מנהגים מיוחדים בקריאת התורה. עיי עלון ה' תשפ"ג וכן קצת בעלון אשתקד.

מנהג יזכור ומתנת יד.

על מנהג מתנת יד ומנהג יזכור כתבתי בעלון ה' תשפ"ג.

אסרו חג

באסרו חג מרבים בסעודה. עיי עלון ה' תשפ"ג.

פרשת שמיני

**מברכין חדש אייר
שבת א' אחר הפסח**

יבנה המקדש

משמרת כהונה: **חזיר.** משמרת לווייה: **ישבקשה.** שיר של מוסף: **לו חכמו.** ביה"ע: **מי כמכה.** משניות מסכת שבת: פרק יז.

על פיוטי שבתות הספירה ועל אמירתם בזמננו עיי עלון ה' תשפ"ג ברכת חדש אייר בנגון המכונה 'נגון הלכה ותוספות', כי בר"ח אייר מתחיל זמן הקיץ בשיבות.

הרחב דבר

הרחבת דברים שהובאו במדורים הקבועים

על סיום מסכת של נערים

תענית בכורים בערב פסח אין חיובה מעיקר הדין, וכבר בזמן רבותינו הראשונים נהגו להקל בה שלא להשלימה עד הלילה. עוד נהגו להקל בה שאם נזדמנה לו סעודת מצוה יכול לאכול בה ובכך פוטר את עצמו מהתענית. בדורות האחרונים נתפשטה בכמה מקומות ההנהגה, שהבכור פוטר עצמו מתענית על ידי השתתפות בסעודת סיום מסכת שלמד בעצמו ויש מקילים אפילו אם השתתף בסעודת סיום מסכת שסיים חברו. מסיבה זו, נוהגים כיום ברוב המקומות לדאוג לקיים כמה 'סיומים' (בשטיבלאך מסויימים משתדלים שאחרי כל מניין של שחרית, יתקיים סיום).

המ"ב הביא שנחלקו האם השתתפות בסעודת מצוה פוטר מתענית, ולמעשה כותב שמקילים אפילו בסעודת סיום מסכת. עם זאת, יצויין כי יש מרבתינו שהתנגדו להנהגה זו. הנודע ביהודה (ועוד מרבני פראג שהיו אחריו) התנגד להנהגה זו, וכתב שהשתתפות בסעודת סיום מסכת אינה פוטר מתענית. למעשה, רוב הצבור נוהג להקל בזה.

יש לשים לב לפרט חשוב הנוגע לכל סיום מסכת, ובפרט לצעירי הצאן: בזמננו מתפתח מושג של "ללמוד על מנת לסיים". ילד או בחור מחליט מסיבה כלשהי לסיים מסכת בתאריך כלשהו. לא תמיד הוא באמת מסוגל ללמוד את אותה מסכת באותו פרק זמן שהקציב לעצמו (או שהקציבו לו). לכן הוא "לומד" במהירות, לעתים בלי להבין כלל, ולעיתים תוך עיונים בספרי עזר שלא נועדו לאלה שמתחילים ללמוד, אלא לאלה שלא זכו להתחיל, ונמצאים בשלב בו כבר קשה להתחיל. אך כמובן שכשאותו נער מסיים את המסכת, כולם מברכים אותו ואת הוריו וכו'. פעמים רבות הנזק היוצא מתופעה זו הוא כפול: הנער מתרגל ללמוד (או יותר נכון: לחשוב שלומד) בצורה שטחית מאד (התירוץ הידוע ש"הילד יודע שבהמשך יצטרך ללמוד בצורה יותר רצינית", ועוד שלל הסברים מסוג זה, לא ממש מועילים כאן. בשורה האחרונה הילד תופס שבסיום הזה שמחו איתו כולם. ובזה הוא מרגיש גדול), וכך נוטה לזלזל בלימוד (אולי כשיגדל יסבירו לו שרק "בקיאות" לומדים כך. נו, מורנו המשגיח הגר"ד יפה זצ"ל נהג לומר על כך: "בקיאות, זה להיות בקי"). הנזק השני: במקום להחשיב אצל הנער את עניין סיום מסכת - שמקורו ב"כי חזינן צורבא מרבנן דשלים חדא מסכתא, עבידנא יומא טבא לרבנן" - רומסים את העניין הזה בכך שבמקום לעשות סעודת סיום מסכת, מביאים כמה שאריות של חמץ שנשאר ובחפזון של ערב פסח שותים 'לחיים', טועמים מיני תרגימא בשיעור 'כלשהו' או בשיעור 'משהו', ורצים לקיים את מצוות היום. נער שבאמת סיים מסכת בתקופה של ערב פסח, ורוצה לנצל את ההזדמנות לעשות סיום מסכת כדי לפטור את הבכורים מתענית, כדאי מאד שהוריו ישימו לב שהשמחה תהיה מושלמת (עד כמה ששייך בערב פסח). אכן, יש שבאמת יודעים להחשיב את העניין גם בסיום הנערך בע"פ, ועורכים סעודה ממש. מסתבר שאם בכל בית כנסת יכריזו מראש זמן קבוע לכל "סיום", יהיה זה פתרון חלקי גם לבעיה הנזכרת.

כיוצ"ב, תופעה של סיום מסכת בבר מצוה. האם עצם כניסתו לעול תורה ומצוות, אינה שמחה מספיקה בשבילך? והאם ישהו חושב שבאמת השקעת אלפי שקצים רק בשביל סיום מסכת? ובכלל, מה בוער לך להפוך את הסעודה לסעודת מצוה? מדוע אינך חושב על כך כשאתה יושב במסעדה סתם כך בבין הזמנים ואוכל להנאתך?

דבר נאה ומתקבל

ענייני נישואין, שלום בית והמסתעף

מאת מודריך החתנים הרב דוד רוזנטל שליט"א

בס"ד

את המשפט של שלמה המלך אתם מכירים? מן הסתם שכן:

אותן שתי נשים שטענו לפניו על שני הבנים, כאשר האחד חי והאחר מת, וכ"א טוענת על החי שהוא שלה ועל המת שהוא של האחרת.

שימו לב ששלמה המלך חוזר על דבריהם, היום מלמדים במקומות מסוימים את זה והם קוראים לזה 'שיקוף', לחזור על דברי הדובר ולוודא שנשמע נכון והובן נכון, בכך נמנע התכחשויות ואי נעימות, חכמת שלמה עמדה לו לעשות את השיקוף הזה.

אמנם הייהלום' טמון כאן, שהרי לא היה יכול שלמה לחזור על דבריהם אם היה נתון בשעה שדברו לסערת מחשבותיו כיצד לפתור את התעלומה וכיצד להוכיח את חכמתו, מוכרח שהיה עסוק 100% ב'להקשיב', וזה מה שאפשר לו לחשוף את האמת, למי באמת שייך הבן החי לזו או לזו? נחזור על הדברים בנוסח אחר - ההקשבה במלואה אפשרה לו לדעת את פתרון התעלומה, ואם לא תגלו אתם עד הסוף הבא כיצד הוא גילה הרי שבטור הבא בכ"א בעז"ה נעלה זאת.

(ג.ב. אשמח לראות את תשובותיכם לפתרון הלה ובתמורה אשלח בשמחה ללא עלות חיבור נפלא שנקרא 'מידה טובה' שזכיתי בס"ד לחבר על עניינים שונים, קצרים מאד, ערוכים בלשון קלה להבנה, שווה מאד)

נסכם לומר שהכלי הראשון שלמדנו בתקשורת זה לחזור על דברי הדובר לוודא שהובן נכון וכיו"ב, ונכון הוא שזה לא צריך לקרות תמיד אך בהחלט יש את הנושאים או המצבים שכדאי לזהות את הצורך לזה ובכך למנוע אי נעימות שהמחיר שלה עלול להיות יקר.

הנה לנו רווח משני, בהגיענו בסוף לליל השמורים והבן ישאל את השאלות הן המודפסות בהגדה והן העולות במחשבתו, נכון יהיה אם נהדהר את השאלה שוב בהוספה שבננו היקר ששמו... שאל שאלה כ"ב מתוקה וכל כיו"ב, ונרוויח עולמות. (מניסיון במלמד תשב"ד)

שאלות ותגובות אפשר לשלוח למייל dr10110188@gmail.com לתיאום פגישה יש להת' 0548-567-122

משיב דבר
תגובות להערות על עלונים קודמים

כתב מודגש: ציטוט מעלונים קודמים. **כתב יד:** ציטוט ממכתבי הקוראים. כתב מרובע שאינו מודגש: תגובתי להערה. ציון כזה ... בתוך מכתב: דילוג בתוך המכתב, על דבר שאינו נוגע לענייננו (כגון: עניין טכני). לתועלת הקוראים, בכמה מקומות הוספתי כותרות בכתב מודגש לפני כל נושא.

מספר הערות על עלון חדש שבט

על פיוטי שבת שירה ופיוטי שבת עשרת הדברים
מדוע ה'המת דווקא אל פי מחזור נ'ינברא ולא אל פי מהדורת פ'נקל (פ'יוטי יש ע'ט)?
את הפיוט העתקתי משם, ובשעת העריכה לא היה לי פנאי להגיה כראוי. בעז"ה כשיודפסו בתוך הספר, יעברו הגהות נוספות.

השם הנרמז בפסוקי ויסע ויבא ויט.
איך בדיוק רמז ע'ט בן מ"ב אותיות בפסוקים שרמז בהם ע'ט בן ע"ב שנות (ר"ו אותיות)?
צודק. טעות שלי.

חלוקת הזמן בישיבות
ראוי לכתוב "סיום חלקו האמצעי של זמן חורף" כי "סיום חלקו השני של זמן חורף" יכול להישמע כסיום החלק השני והאחרון. יתכן. יתוקן אי"ה בפעם הבאה שאכתוב על כך.

על תענית בט"ו בשבט.
לכאורה האיסור להתענות בט"ו בשבט משום שהק' ראשי שנים - בא "להוציא מליבת" של המתירים להתענות בראש חודש ניסן ובראש השנה.

ברכת יראו עינינו
ברכת יראו עינינו ע'ט הפסוקים שפניה לא נהנה במנהג ארץ ישראל בזמן האנטי, וכנראה מוצאם לא היתה מנהג פולס בארץ ישראל (א"ל שודאי היו זמנים שהיו קהילות קטנות שכן אמרו בארץ ישראל). לא בררתי את העניין לעומק. תודה על הערתך. התייחסתי בעיקר למה שהתלונן על קיום המנהג הזה בארץ ישראל. כתבתי שבארץ ישראל נהגו לאמר את הברכה הזו (אף אם לא בתקופה מאד קדומה)

על ברכת הצדיקים
היתה ברכת זרימ בסני עצמה וחלק מפני ארץ ישראל הקדום אמרו אותה (אלא שחמתו בצדיקים ולא בצרימ): "אל זרי הצדק יהמו רחמיק ותן לנו סכר טוב עם עושי רצונך. ברוך אתה יי מבטח לצדיקים". האם אתה כותב מידיעה שאכן היה נוסח כזה ששימש כברכה מיוחדת לגרים?
* * *

הרב שמעון שפירא
מפאת קוצר המקום, לא הבאתי את המכתב בשלמותו. ויושלם אי"ה בעלון הבא.

הבאתי את התנחומא שכתב שיש י"ז ברכות, עליהן הוסיפו ברכת המינים ו'את צמח דוד'. כתבתי שנראה מדבריו שהיו שלשה שלבים אני לא כל כך בטוח שהמדע תנחומא מדבר על תהליך היסטורי, אלא על הברכות היסודיות והברכות הנוספות באופן כללי, בלי להיכנס לשיטות השונות [במב' הכירו את התנחומא הירושלמי על דרך רוב].

קריאת שירת הים טעונה ברכה מדינא
למה אתה אומר ששירת הים טעונה ברכה מדינא, לצומת שאר הצלילות, והרי ע'ט תקנת האמוראים היא 'דינא'. אמור, טעונה ברכה מדין המשנה [מה המקור?].
ברכה של כל אחד מהעולים, נתקנה משום גזרת נכנסים ויוצאים. אך גם לפני התקנה, מבואר בירושלמי במגילה שיש כמה קריאות (שירת הים היא אחת מהן) הטעונות ברכה לפנייהן ולאחריהן. והרי ברכה על שאר הקריאות, היא ודאי תקנה מאוחרת.

בניסן נגאלו ובניסן עתידין להגאל

זמני התפילות בקהילתנו
ק"ק עדת יראים-אושטרייך מוהייעין עולית
 נתיבות המשפט 111 ב'

משמרות הכהונה והלויה על פי חשבוננו של מורנו הגר"י שווארץ שליט"א.
 רשימת המשמרות מופיעה גם בלוח/ספר דבר בעתו של הגר"מ גנוט שליט"א

יום חול	זמני התפילות לחדש ניסן								
	שוי"ט וימים מיוחדים	מנחה לפניו	שחרית	מנחה	ערבית מוצאי	כהנים	לוויים	מוסף	ביה"ע
מנחה וערבית									
6:45	ויקרא דרשת שבת הגדול	6:15	8:30	6:15	7:30	ישבאב	מתתיהו	ז	מי כמכה
אם נזכה, התפילות ביו"ט א' (וכן שחרית ביום א' דחוו"מ) בבית המקדש. מקום שמור על יד שער השלשלת. זמני הקרבת הפסח וזמני התפלות כפי מה שיתואם.									
6:50	צו שבת הגדול	6:20	<u>7:00</u>	6:20	7:30	בלגה	ירמות	י	הבאר
---	יו"ט א' דפסח	ערבית: 7:30	8:30	6:30	7:30	זמני שמחת יו"ט, עליה לרגל ועוד, יפורסמו אי"ה בביהכ"נ			
---	חול המועד	6:55	8:00	6:55	6:55				
6:55	שביעי של פסח	6:35	8:30	6:35	7:35	אמר	חנניהו	ו	אז ישיר
7:00	שמיני שבת א' אחר הפסח	6:00	8:30	6:00	7:35	חזיר	ישבקשה	ל	מי כמכה

יום חול	זמני התפילות לחדש אייר								
	שוי"ט וימים מיוחדים	מנחה לפניו	שחרית	מנחה	ערבית מוצאי	כהנים	לוויים	מוסף	ביה"ע
מנחה וערבית									
7:05	תזריע-מצורע	6:35	8:30	6:35	7:50	הפצץ	חנני	ך	הבאר
7:10	אחרי-קדושים	6:40	8:30	6:40	7:55	פתחיה	מלותי	ה	אז ישיר
7:15	אמור	6:45	8:30	6:45	8:00	יחזקאל	אליתה	ז	מי כמכה
7:20	בהר בחקותי מברכין חדש סיון	6:50	8:30	6:50	8:05	יכין	הותיר	י	הבאר
7:25	במדבר שבת לפני שבועות	6:50	8:30	6:50	8:10	גמול	גדלתי	ו	אז ישיר

שמחת חג לבני הקהילה : פרטים יבאו אי"ה
בימי חג הפסח: בכל יום לאחר התפלה שיעור על העניין קריאת התורה של אותו יום
זכר לעליה לרגל: אי"ה ביום ד' ד' דפסח (ג' דחוו"מ). פרטים יבאו אי"ה

זמנים קבועים לכל השנה:

ערבית לעולם סמוכה למנחה, חוץ משבת ויו"ט, ועיו"כ.

יום חול: מנחה: 15 דקי לפני השקיעה.

שב"ק: מנחה עש"ק ובשב"ק: 50 דקי לפני השקיעה. שחרית: 8:30 (יש לקרא ק"ש לפני התפילה). חוץ מע"פ החל בשב"ק.

ערבית מוצש"ק: 25 דקי אחרי השקיעה. ליל יו"ט החל במוצש"ק: 20 דקי אחרי השקיעה.

יו"ט: מנחה עיו"ט וביו"ט: 40 דקי לפני השקיעה. שחרית (חוץ מחג השבועות ושמע"צ): 8:30 (יש לקרא ק"ש לפני התפילה).

ערבית מוציו"ט: 20 דקי אחרי השקיעה.

עזרת נשים פתוחה בכל התפלות

תהלים לבנות בשבתות שעות קיץ: בשעה 3:30

אבות ובנים בכל שבת: שעה לפני מנחה. בחול המועד: חצי שעה לפני מנחה

הודעה משמחת לעולים לרגל

מניין עם הנחת תפלין בימי חול המועד פסח הבעל"ט, בבית מדרש של אחת הישיבות הסמוכות לכותל, (כ2 דקות הליכה)
 תפילה כותיקין. לפרטים נוספים: 0534132408 0533152441